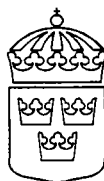

Socialförsäkringsutskottets yttrande 1992/93:SfU3y

Stöd och service till vissa funktionshindrade

1992/93
SfU3y

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 16 mars 1993 beslutat att bereda socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade och de motioner som väckts med anledning av propositionen, såvitt propositionen och motionerna berör socialförsäkringsutskottets beredningsområde.

Utskottet behandlar i detta yttrande propositionens bilaga 1 kap. 9 Stöd till föräldrar med funktionshindrade barn och bilaga 2 Timersättning vid vissa vuxenutbildningar samt motionerna 1992/93:So26 och 1992/93:So27, båda av Lena Öhrsvik (s) m.fl.

I proposition 1992/93:159 föreslås att en ny rättighetslag för personer med svåra funktionshinder införs; lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Lagen skall ersätta omsorgslagen och elevhemslagen. Den nya lagen föreslås omfatta följande grupper:

1. Personer med utvecklingsstörning och personer med autism eller autismliknande tillstånd.
2. Personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.
3. Personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om dessa är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Dessa grupper funktionshindrade föreslås få rätt till stöd och service i form av

- rådgivning och annat personligt stöd,
- biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans,
- ledsagarservice,
- biträde av kontaktperson,
- avlösarservice,
- korttidsvistelse utanför hemmet,
- korttidsstillsyn för skolungdom under tolv år,

- boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet,
- bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Stöd till föräldrar med funktionshindrade barn

Ökat antal kontaktdagar

Tillfällig föräldrapenning i form av s.k. kontaktdagar utges till föräldrar till barn som fyllt fyra år t.o.m. det kalenderår under vilket barnet fyller tolv år, när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskola eller fritidshemsverksamhet inom samhällets barnomsorg i vilken barnet deltar. För sådana kontaktdagar utges ersättning under två dagar per barn och år. I proposition 1992/93:178, som behandlas i utskottets betänkande SfU17, föreslås att denna rätt skall gälla fr.o.m. det år varunder barnet fyller fyra år.

Handikapputredningen har framhållit att det är angeläget för föräldrar till barn med funktionshinder att få ökad kunskap om hur barnets utveckling kan främjas, hur stöd i hemmet kan läggas upp och hur den egna föräldrarollen kan stärkas. Det finns behov av att förbättra för föräldrar att enskilt eller i grupp delta i föräldrautbildning. Enligt Handikapputredningen är det också viktigt att framhålla att det finns stora behov för föräldrar till barn med funktionshinder att i större utsträckning än i dag med ersättning för förlust av arbetsinkomst kunna besöka förskola och skola, bl.a. i inskolningssituationer. Utredningen har föreslagit att, som ett stöd för föräldrar till barn mellan två och sexton år som omfattas av LSS, antalet kontaktdagar inom föräldraförsäkringen utökas till tio dagar per år. Dessa kontaktdagar skall liksom de nuvarande kunna användas för föräldrautbildning och besök i barnets skola eller besök i förskole- eller fritidshemsverksamhet inom samhällets barnomsorg. I propositionen delar departementschefen Handikapputredningens uppfattning. Dock föreslås i propositionen att även föräldrar till funktionshindrade barn under två år som omfattas av LSS skall ha rätt till tio kontaktdagar.

Utökningen av antalet kontaktdagar beräknas enligt propositionen beröra ca 25 000 barn. Vid en medelersättning på ca 476 kr per dag i tillfällig föräldrapenning och ett genomsnittligt utnyttjande av rätten till sådana kontaktdagar under ca sju dagar per år beräknas denna del av reformen kosta ca 83 miljoner kronor per år.

Socialförsäkringsutskottet, som tidigare konstaterat att lagstiftningen varit svårtolkad och alltför snäv för att täcka inkomstförlusten med annan tillfällig föräldrapenning än i form av kontaktdagar i olika situationer när föräldrar till funktionshindrade barn får information och bibringas färdigheter för att ge barnet en riktig omvårdnad, anser att det är värdefullt att dessa problem nu får en lösning genom ett väsentligt utökat antal kontaktdagar. Utskottet föreslår att socialutskottet tillstyrker bifall till propositionen i denna del.

Tillfällig föräldrapenning utges för närvarande till en förälder som behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barn under tolv år till följd av sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare och vid besök i samhällets förebyggande barnhälsovård. Vidare utges tillfällig föräldrapenning i samband med vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning. Tillfällig föräldrapenning får utges till båda föräldrarna för samma barn och tid, om båda följer med ett barn till läkare när barnet lider av allvarlig sjukdom. Detsamma gäller om båda föräldrarna, som en del i behandlingen av barnet, behöver delta i ett läkarbesök eller i någon av läkare ordinerad behandling. Under de nämnda förutsättningarna kan tillfällig föräldrapenning också utges för vård av ett barn som har fyllt tolv men inte sexton år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn eller vård och då vård- eller tillsynsbehovet inte grundat rätt till vårdbidrag. Tillfällig föräldrapenning kan sedan den 1 juli 1990 utges under högst 120 dagar per barn och år. Om skälet till att föräldern behöver avstå från förvärvsarbete är sjukdom hos barnets ordinarie vårdare, kan dock ersättning utges under högst 60 dagar.

En försäkrad förälder har rätt till vårdbidrag för vård av barn som inte fyllt 16 år, om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn eller vård. Efter fyllda 16 år har barnet rätt till folkpension i form av förtidspension, om hans eller hennes arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel och nedsättningen kan anses varaktig. Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig, men kan den anses bli bestående avsevärd tid utges sjukbidrag. Vidare kan barnet ha rätt till handikappersättning.

I propositionen föreslås att tillfällig föräldrapenning skall utges till förälder som, utan att barnet följer med, besöker en institution för att medverka i behandlingen av ett sjukt/funktionshindrat barn eller för att lära sig mer om barnets funktionshinder eller deltar i en kurs som anordnas av sjukvårdshuvudman i samma syfte.

Enligt förarbetena till lagen (1962:381) om allmän försäkring kan en förälder uppbära föräldrapenning vid föräldrautbildning utan att samtidigt vårda barnet. I propositionen föreslås att detta skrivs in i lagen genom ett tillägg i 4 kap. 4 §.

I propositionen beräknas förslaget om ökade möjligheter till tillfällig föräldrapenning när barnet inte följer med leda till en kostnadsökning på ca 20 miljoner kronor per år. Beräkningarna har skett med utgångspunkt från att ca 14 000 barn berörs och att ca tre dagar tas ut för besök eller utbildning per år.

Handikapputredningen har i dessa avseenden framhållit att det kan vara av stort värde om föräldrar till ett funktionshindrat barn kan

delta i flera sammanhang utan att barnet är med. Det kan gälla vid kurser som syftar till att ge föräldrarna psykosocialt stöd i sin svåra föräldraroll. Det kan även gälla vid läkarbesök eller vid föräldrars besök för att medverka i behandling av barnet eller för att lära sig barnets funktionshinder/sjukdom. Socialförsäkringsutskottet delar denna uppfattning och anser det värdefullt att även de nu behandlade förslagen kan leda till lagstiftning. Socialutskottet bör således tillstyrka propositionen även i denna del.

Höjd åldersgräns

Som en tredje åtgärd inom föräldraförsäkringens område för funktionshindrade barn föreslås att tillfällig föräldrapenning skall kunna utges även för vård av barn över 16 år. Förälder till barn som fyllt 16 men inte 21 år och som omfattas av LSS föreslås få rätt till tillfällig föräldrapenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom hos barnet. Om barnet har fyllt 21 år och går i särskola eller specialutbildning för svårt rörelsehindrade elever skall tillfällig föräldrapenning kunna lämnas till utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 23 år. Föredragande statsrådet anför i propositionen att behovet av stöd i form av en förlängd rätt till tillfällig föräldrapenning är odiskutabelt och att ett tillgodoseende av detta behov inte bör anstå i avvaktan på t.ex. en mer generell översyn av åldersgränser i socialförsäkringen.

Den övre gränsen för tillfällig föräldrapenning har enligt propositionen valts med ledning av den tidpunkt som normalt sett kan anses motsvara gymnasieskolans avslutning. I den vanliga gymnasieskolan upphör utbildningen i regel före 21 års ålder. Efter avslutad nioårig eller tioårig skolgång i särskola har eleverna rätt till fortsatt fyraårig utbildning i den frivilliga särskolan. En elev som påbörjar fyraårig utbildning under den hösttermin han fyller 19 år avslutar således utbildningen det år han fyller 23 år. Även elever som går i utbildning för svårt rörelsehindrade elever har rätt att fullfölja sin skolgång t.o.m. det år eleven fyller 23 år.

Den höjda åldersgränsen för den tillfälliga föräldrapenningen beräknas beröra ca 8 000 barn. Med ett uppskattat årligt uttag av tillfällig föräldrapenning om sex dagar per år beräknas kostnaden till ca 23 miljoner kronor per år.

I motion 1992/93:So27 av Lena Öhrsvik m.fl. (s) yrkas avslag på regeringens förslag om höjd åldersgräns för tillfällig föräldrapenning (yrkande 1). Motionärerna anser att det är uppseendeväckande att regeringen nu lägger fram förslag om att höja åldersgränsen 16 år inom föräldraförsäkringen, trots att remissbehandling pågår av Handikapputredningens slutbetänkande, SOU 1992:52 Ett samhälle för alla, som innehåller förslag i frågan. Motionärerna anser att man med förslaget börjar rucka på den åldersgräns som generellt gäller för den allmänna försäkringen. Det extra stöd som de funktionshindrade är i behov av bör enligt motionärerna vara möjligt att ge inom ramen för assistansersättningen.

Motionärerna begär också i yrkande 2 ett tillkännagivande om att en översyn skall göras av 16-årsgränsen i den allmänna försäkringen. De framhåller att allt färre ungdomar slutar skolan vid 16 års ålder och börjar förvärvsarbete, vilket utgjorde en av grundförutsättningarna för de nuvarande reglerna. Motionärerna ifrågasätter vidare om en pensionering av ungdomar i en så låg ålder som 16 år kan stå i samklang med samhällets ambitioner på habiliterings- och rehabiliteringsområdet.

Socialförsäkringsutskottet delar uppfattningen att föräldrar till denna klart urskiljbara grupp barn med funktionshinder har ett odiskutabelt behov av det stöd som rätten till tillfällig föräldrapenning innebär. Utskottet föreslår därför att socialutskottet tillstyrker förslaget i propositionen om höjd åldersgräns för tillfällig föräldrapenning och avstyrker bifall till motion So27 yrkande 1.

Vad avser yrkandet i samma motion om att en översyn bör ske av 16-årsgränsen inom den allmänna försäkringen anser utskottet att en sådan översyn är angelägen och att riksdagen som sin mening skall ge regeringen detta till känna. Socialförsäkringsutskottet föreslår således att socialutskottet tillstyrker motion So27 yrkande 2.

Medelsanvisning till Bidrag till föräldraförsäkringen

I propositionen föreslås till följd av förslagen på föräldraförsäkringens område att till Bidrag till föräldraförsäkringen, utöver vad som föreslagits i proposition 1992/93:100, skall anvisas ett förslagsanslag på 9 500 000 kr. Utskottet, som behandlat frågan om medelsanvisning till anslaget för budgetåret 1993/94 i betänkande SfU14, föreslår mot bakgrund av ställningstagandena ovan att socialutskottet tillstyrker förslaget.

Teckenspråksutbildning

Försöksverksamhet med studiesocialt stöd till deltagare i vissa kurser i teckenspråk började budgetåret 1989/90. Bestämmelser om verksamheten finns i förordningen (1992:925) om försöksverksamhet med studiesocialt stöd vid teckenspråksutbildning. Stödet lämnas i form av korttidsstudiestöd och internatbidrag till föräldrar med döva eller gravt hörselskadade barn som deltar i kurser i teckenspråk. Under innevarande budgetår har beräknats medel med 4 miljoner kronor för denna verksamhet under anslaget Timersättning vid vissa vuxenutbildningar. En utbyggd försöksverksamhet med koncentrerad utbildning i teckenspråk för föräldrar till döva eller gravt hörselskadade barn påbörjades verksamhetsåret 1992/93. Den koncentrerade utbildningen anordnas av Sveriges dövas riksförbund, som erhållit bidrag till utbildningen med 2,5 miljoner av de ovan beräknade medlen. Sveriges dövas riksförbund och Sveriges dövas förening har tagit fram en undervisningsmodell som är anpassad för föräldrarnas behov och förutsättningar. Av den delrapport som Centrala studiestödsnämnden lämnat till Utbildningsdepartementet den 20 januari 1993 avseende första halvåret

verksamhet framgår att erfarenheterna från försöksverksamheten hittills är mycket positiva. Medelsbehovet för verksamheten beräknas i rapporten till 6 miljoner kronor per år.

Under anslaget Timersättning vid vissa vuxenutbildningar har för budgetåret 1993/94 beräknats 4,2 miljoner kronor för försöksverksamhet med studiesocialt stöd vid vissa kurser i teckenspråk (prop. 1992/93:100, SfU13, rskr. 208).

I den förevarande propositionen föreslås att ytterligare 5 miljoner kronor anvisas för budgetåret 1993/94 för fortsatt försöksverksamhet med en koncentrerad utbildning i teckenspråk. Utskottet föreslår att socialutskottet tillstyrker detta förslag.

I motion So26 av Lena Öhrsvik m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om att stödet till teckenspråksutbildningen skulle kunna administreras av de tre huvudorganisationerna Riksförbundet för döva och hörselskadade barn (DHB), Hörselskadades riksförbund (HRF) och Sveriges dövas riksförbund (SDR). Man skulle då, enligt motionärerna, kunna få en flexiblare och mera behovsanpassad tillämpning.

Utskottet ser flera fördelar med att medlen fördelas på det sätt motionärerna föreslår. Samtidigt kan det inte uteslutas att det finns problem som måste lösas innan en sådan fördelning kan ske. Utskottet har erfarit att den påbörjade försöksverksamheten med koncentrerad utbildning i teckenspråk för föräldrar till döva och hörselskadade barn för närvarande utvärderas. Erfarenheterna av verksamheten under innevarande budgetår skall redovisas till regeringen senast den 31 augusti 1993. Utskottet anser att denna redovisning bör avvaktas och att motionen därför inte nu bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Stockholm den 1 april 1993

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Gullan Lindblad

I beslutet har deltagit: Gullan Lindblad (m), Doris Håvik (s), Birgitta Dahl (s), Sigge Godin (fp), Lena Öhrsvik (s), Hans Dau (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Arne Jansson (nyd), Maud Björnemalm (s), Liselotte Wågö (m), Widar Andersson (s), Rune Backlund (c), Märtha Gårdestig (kds), Carl Fredrik Graf (m) och Monica Widnemark (s).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Berith Eriksson (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

Doris Håvik, Birgitta Dahl, Lena Öhrsvik, Nils-Olof Gustafsson, Maud Björnemalm, Widar Andersson och Monica Widnemark (alla s) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet Höjd åldersgräns som börjar med "Socialförsäkringsutskottet delar" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Regeringen har, trots att remisstiden ännu inte gått ut, valt att lägga fram ett förslag om en höjd åldersgräns för rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av svårt sjuka och handikappade barn. Detta finner utskottet uppseendeväckande, särskilt som förslaget inte följer Handikapputredningens förslag vad gäller personkretsen. Förslaget innebär också att föräldrar kan få tillfällig föräldrapenning för vård av en pensionär med handikappersättning, eftersom en 16-årsgräns gäller för erhållande av förtidspension och handikappersättning. Enligt utskottet innebär förslaget att man ruckar på den åldersgräns, 16 år, som i övrigt gäller inom hela den allmänna försäkringen. Utskottet anser att en funktionshindrad person naturligtvis har ett större behov än andra av hjälp och stöd i samband med sjukdom. Detta behov av stöd kan dock inte anses upphöra vid en viss ålder. Förslaget i propositionen har därför, enligt utskottet, inte större grund för sig i det avseendet än nuvarande regler. Det stöd som dessa funktionshindrade är i behov av bör enligt utskottets bedömning kunna ges inom ramen för assistansersättningen. Socialförsäkringsutskottet föreslår således att socialutskottet avstyrker bifall till propositionen i denna del.

